

Hemşirelik Öğrencilerinde Algılanan Stresin Bakım Davranışına Etkisi

Eda ALBAYRAK^{1*} Nurcan UZDİL¹

¹ Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Türkiye

Makale Bilgisi

ÖZET

Makale Geçmişi

Geliş Tarihi: 10.03.2023

Kabul Tarihi: 18.07.2023

Yayın Tarihi: 25.04.2024

Keywords

Algılanan Stres,
Bakım Davranışı,
Hemşirelik Öğrencisi.

Bu araştırmanın amacı hemşirelik öğrencilerinde algılanan stresin bakım davranışlarına etkisini belirlemektir. Bu çalışma, Ekim 2022-Ocak 2023 tarihleri arasında tanımlayıcı-ilişkisel olarak yapılmıştır. Araştırma evreni 2., 3., 4. sınıflarda öğrenim gören ve klinik uygulama yapan 800 hemşirelik öğrencisini kapsamaktadır. Çalışma sonunda 264 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırma verileri online olarak toplanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Tanıtıcı Bilgi Formu, Hemşirelik Öğrencileri için Algılanan Stres Ölçeği ve Bakım Davranışları Ölçeği-24 kullanılmıştır. İstatistiksel karşılaştırmalar için anlamlılık düzeyi $p<0.05$ kullanılmıştır. Çalışmada hemşirelik öğrencilerinin Algılanan Stres Ölçeği puan ortalaması 74.06 ± 23.61 , Bakım Davranışları Ölçeği puan ortalaması ise 3.31 ± 0.55 'tir. Hemşirelik Öğrencileri için Algılanan Stres Ölçeği ile Bakım Davranışları Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Hemşirelik Öğrencileri için Algılanan Stres Ölçeğinin Bakım Davranışları Ölçeği üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.001$). Algılanan stres, bakım davranışlarının %13,9'unu ön görmektedir. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin algılanan stres ve bakım davranışları orta düzeyde bulunmuştur. Bulgular, hemşirelik öğrencilerinde artan stres düzeyi ile azalan bakım kalitesi algısı arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır.

The Impact of Perceived Stress on Care Behavior in Nursing Students

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 10.03.2023

Accepted: 18.07.2023

Published: 25.04.2024

Keywords

Perceived Stress,
Care Behavior,
Nursing Student.

This study aims to assess the influence of perceived stress on care behaviors among nursing students. This study was conducted as a relational-correlation study between October 2022 to January 2023. The research encompasses a population of 800 nursing students enrolled in the 2nd, 3rd, 4th grades, all of whom are engaged in clinical practice. At the end of the study, 264 students were reached. The studies data were gathered through an online approach. The study employed the Introductory Information Form, the Perceived Stress Scale for Nursing Students, and the Caring Behaviors Inventory-24 for data collection. A significance level of $p<0.05$ was employed for statistical comparisons. In the study, nursing students exhibited a mean score of 74.06 ± 23.61 on the Perceived Stress Scale, while scoring an average of 3.31 ± 0.55 on the Caring Behaviors Inventory. A statistically significant and negative correlation was found between the mean scores of the Perceived Stress Scale and the Caring Behaviors Inventory ($p<0.05$). Furthermore, the Perceived Stress Scale for Nursing Students exerted a statistically significant effect on the Caring Behaviors Inventory ($p<0.001$). Perceived stress was found to predicts 13.9% of the variance in caring behaviors. This study indicated that nursing students exhibit moderate levels of perceived stress and caring behaviors. The findings highlight a concerning association between heightened stress level and a diminished perception of care quality among nursing students.

To cite this article

Albayrak, E. & Uzdil, N. (2024). Hemşirelik öğrencilerinde algılanan stresin bakım davranışına etkisi, *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(1), 98-109. <https://doi.org/10.51123/jgehes.2024.115>

*Sorumlu Yazar: Eda Albayrak, eda.albayrak@erciyes.edu.tr

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

GİRİŞ

Hemşirelik eğitimi öğrencilerin bilgi, tutum ve becerilerini kullanmalarını hedefleyen, öğrencileri mesleğe hazırlayan, teorik ve klinik alt yapısı olan dinamik bir süreçtir. Öğrenciler öğrencilik hayatlarının ilk anlarından beri akademik başarılarını etkileyen birçok stres faktörleri ile karşılaşmaktadırlar (Karaca ve ark., 2014; Karaca ve ark., 2015; Yılmaz ve ark., 2017). Bu stresörlerin klinik, akademik, kişisel, sosyal ve psikososyal olarak öğrencilerde görüldüğü dile getirilmektedir. Öğrenci hemşirelerin karşılaştıkları stres kaynaklarının bilinmesi ve bu stresle baş edebilmeleri profesyonel bir mesleki kimlik kazanma noktasında önemli bir faktördür. Hem sosyal sorunlarıyla hem de eğitim hayatında yaşadıkları sorunlarla sağlıklı, hasta birey, aile ve topluma hizmet veren öğrenci hemşirelerin her açıdan donanımlı, stresle baş edebilen, etkili bakım verebilen bireyler olarak mezun olmaları hedeflenmektedir (Tarsuslu ve ark., 2020).

Profesyonel hemşireler tarafından, kariyerlerine hazırlanan öğrencilerden hastalara etkili bir şekilde bakım verme becerisi beklenmektedir (Li ve ark., 2016). Bakım hem bilimsel bilgi hem de profesyonel beceriler gerektiren hemşireliğin merkezi bir unsurudur (Li ve ark., 2020; Rehnsfeldt ve ark., 2017). Literatür, "bakımın hemşirelikte büyüyen bir sanat olduğunu" ve hemşirelik eğitimi, hasta bakımı, araştırma ve hatta idari uygulamalar için ahlaki, felsefi, teorik ve temel başlangıç noktası olarak hizmet ettiğini" öne sürmektedir. Bu nedenle, hemşirelik müfredatı aracılığıyla bakım özelliklerini etkili bir şekilde beslemek, hemşirelik eğitiminin merkezi bir bileşeni olmaktadır. Bakım kalitesi de hemşirelik öğrencilerinin kişisel refahına ve psikolojik kapasitelerine bağlı olacağı bildirilmektedir (Li ve ark., 2020). Stres deneyiminin hemşireler arasındaki bakım davranışları ile yakından ilişkili olduğu öne sürülmektedir. Literatürde hemşirelerle yapılan bir çalışmada mesleki stresin bakım davranışlarını olumsuz etkilediği görülmüştür (Sarafis ve ark., 2016). Uluslararası araştırmalarda öğrencilerde bakım ve stresin ele alındığı sınırlı çalışmaların olduğu saptanmıştır (Li ve ark., 2020). Ülkemizde de bu konuya yönelik yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmadaki amaç hemşirelik öğrencilerinde algılanan stresin bakım davranışlarına etkisini belirlemektir.

Araştırma soruları:

1. Hemşirelik öğrencilerinde algılanan stres ve bakım davranışları ölçeği düzeyleri nasıldır?
2. Hemşirelik öğrencilerinde algılanan stres ile bakım davranışları ölçeği arasında ilişki var mıdır?
3. Hemşirelik öğrencilerinde bakım davranışları ölçeği üzerinde algılanan stres ölçeğinin etkisi var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma tanımlayıcı ilişkisel olarak yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak yapılmıştır.

Örneklem

Bu araştırmanın evreni 2022-2023 Eğitim-Öğretim güz döneminde 2.,3.,4.sınıfta öğrenim görüp aynı zamanda klinik uygulamaya çıkan 800 hemşirelik bölümü öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışmanın başında %5 hata payı %95 güvenilirlik düzeyi ile 260 öğrenciye ulaşmak hedeflenmiştir. Çalışma sonunda ise %4.94 hata payı %95 güvenilirlik düzeyi ile 264 hemşirelik öğrencisi örnekleme oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları ve Süreçleri

Çalışmaya 18 yaş ve üzeri olan, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik bölümünde öğrenci olup klinik uygulama yapan ve gönüllü olan bireyler dahil edilmiştir. Klinik uygulamaya çıkmayan öğrenciler çalışmadan dışlanmıştır. Veriler 30 Ekim 2022- 1 Ocak 2023 tarihleri arasında online olarak toplanmıştır. WhatsApp aracılığıyla öğrenci gruplarına çalışma içeriği ile ilgili bilgi verildikten sonra katılımcıların onamları alınarak veriler toplanmıştır. Google Formda çalışma ile ilgili bilgilendirme yazısı yazılmış ve çalışmaya katılmayı kabul edenlerin onay kutusunu işaretlemeleri istenmiştir. Araştırmada aşağıda yer alan veri toplama araçları kullanılmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formu

Bu formda, öğrencilerin yaş, cinsiyet ve sınıf seviyeleri ile ilgili üç kapalı uçlu soru yer almaktadır.

Hemşirelik Öğrencileri İçin Algılanan Stres Ölçeği (HÖASÖ)

Sheu ve ark.'nın (2002) geliştirdiği ve Karaca ve ark. (2015) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek, algılanan stres düzeyini ölçmektedir. Ölçek toplamda 29 madde ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Mesleki Bilgi ve Beceri Eksikliğinden Kaynaklanan Stres alt boyutu 3, Hastaya Bakım Verirken Yaşanan Stres alt boyutu 8, Ödevlerden ve İş Yükünden Kaynaklanan Stres alt boyutu 5, Öğretim Elemanları ve Hemşirelerden Kaynaklanan Stres alt boyutu 6, Ortamdan Kaynaklanan Stres alt boyutu 3, Akranlardan ve Günlük Yaşamdan Kaynaklanan Stres alt boyutu 4 maddeden oluşmaktadır. Yanıtlar 0-4 arasında değişen puanlara sahiptir. Ölçekten alınabilecek puanlar 0–116 arasındadır. Yüksek puanlar öğrencilerin algıladıkları stresin düzeyinin yükseldiğini göstermektedir. Ölçeğin toplam Cronbach alpha katsayısı 0.93, alt boyutlar için ise 0.69-0.87'dir (Karaca ve ark., 2015). Bu araştırmada ölçeğin toplam iç tutarlılık Cronbach Alfa katsayısı 0.96, alt boyutlar için ise 0.68-0.87'dir.

Bakım Davranışları Ölçeği-24 (BDÖ-24)

Wu ve ark. 2006 tarafından geliştirilen ölçek Kurşun ve Kanan (2012) tarafından Türkçeye uyarlanmış olup bakım davranışlarını ölçmektedir. Ölçek 24 maddeden oluşmuş olup, yanıtları için 6 puanlık likert (1= asla, 2= hemen hemen asla, 3= bazen, 4= genellikle, 5= çoğu zaman, 6= her zaman) tipi bir skala kullanılmaktadır. Ölçekten alınabilecek puan 24 ile 144 arasında değişmektedir. Ölçek 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin güvence alt boyutu (8madde=16,17,18,20,21,22,23,24), bilgi-beceri alt boyutu (5 madde=9,10,11,12,15), saygılı olma alt boyutu (6 madde=1,3,5,6,13,19) ve bağlılık alt boyutu (5 madde=2,4,7,8,14) maddelerden oluşmaktadır. Tüm maddelerin puanları toplandıktan sonra 24'e bölünmesi ile 1-6 arasında toplam ölçek puanı; alt boyutlarda yer alan maddelerin puanları toplanarak elde edilen puanın madde sayısına bölünmesi ile 1-6 arasında alt boyut ölçek puanları elde edilmektedir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça hemşirelerin bakım kalitesini algılama derecesi artmaktadır. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık Cronbach Alfa katsayısı tüm ölçek için 0,96, alt boyutlar için 0,81-0,94'tür. Bu araştırmada ölçeğin iç tutarlılık Cronbach Alfa katsayısı tüm ölçek için 0,85, alt boyutlar için 0,61-0,71'dir.

Verilerin Analizi

Verilerinin analizinde AMOS 26.0, SPSS 25.0 paket programı ile değerlendirilmiştir (IBM Corp.; Armonk, NY, USA). Ayrıca değişkenlerin normallik varsayımının karşılanma durumunu incelemek için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Değişkenlerin basıklık ve çarpıklık katsayıları ile varyasyon katsayısına göre değişkenlerin normal bir dağılım gösterdiği görülmüştür (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu nedenle ikili değişkenler için Bağımsız örneklem t testi, üç ve daha fazla değişken için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Değişkenler arası ilişki için Pearson korelasyon katsayısı kullanıldı. Bağımsız değişkenin, bağımlı değişken üzerindeki doğrudan ve dolaylı yordayıcılık gücünün

belirlenmesi için yapısal eşitlik modellemesi (YEM) yapılmıştır. Yapısal Eşitlik modellemesi için AMOS programında ilk olarak kestirim yöntemi olarak Maximum Likelihood (ML) uygulanmıştır. İkinci olarak uyum indekslerinin değerlendirilmesinde Chi-square (X^2) değeri örneklem büyüklüğünden çok çabuk etkilendiği için bunun yerine CMIN/DF<3, Degrees of freedom (df)>0, regression weights için $p<0.05$, modelin örneklemdeki kovaryans matrisini ne oranda ölçtüğünü gösteren Goodness of Fit Index (GFI)>90, GFI'nın yüksek örneklemdeki eksikliğini gidermek için Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)>90, kurulan modelin yokluk modelinden farkını veren Comparative Fit Index (CFI)>90 ve ana kütledeki yaklaşık uyumun ölçüsü olan Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)<0.05 kullanılmıştır (Munro, 2005; Waltz ve ark., 2010).

BULGULAR

HÖASÖ ve BDÖ-24 toplam puan ortalamalarının tanımlayıcı özelliklere göre karşılaştırması Tablo 1'de yer almaktadır. Çalışma da öğrencilerin yaş ortalaması 21.45 ± 1.38 olup, %76,5'i kadın, %34,1'i ise 4.sınıf öğrencisidir. HÖASÖ toplam puan ortalaması kadınlarda daha yüksek elde edilmiş olup, bu farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0.05$).

Tablo 1

Hemşirelik Öğrencileri için Algılanan Stres Ölçeği, Bakım Davranışları Ölçeği-24 Puan Ortalamalarının Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklere Göre Karşılaştırması (n=264)

Özellikler				
Yaş (Mean \pm SD)		21.45 \pm 1.38		
	n	%	HÖASÖ	BDÖ-24
Cinsiyet				
Kadın	202	76.5	76.99 \pm 22.64	3.30 \pm 0.58
Erkek	62	23.5	64.53 \pm 24.39	3.32 \pm 0.45
Test İst.			0.735*	0.340*
p			<0.001	0.735
Sınıf				
2	86	32.6	77.78 \pm 24.73	3.25 \pm 0.65
3	88	33.3	69.58 \pm 23.73	3.30 \pm 0.56
4	90	34.1	74.90 \pm 21.89	3.36 \pm 0.45
Test İst.			2.743**	0.869**
p			0.066	0.421

*Independent samples t-test, **One-Way Analysis of Variance, mean \pm sd.

HÖASÖ ve BDÖ-24 alt boyutlarına ait ortalama, standart sapma ve korelasyon değerleri Tablo 2'de yer almaktadır. HÖASÖ ile alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). BDÖ-24 ile alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). HÖASÖ ve BDÖ-24 puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r=-0.324$; $p<0.05$).

Tablo 2

Hemşirelik Öğrencileri için Algılanan Stres Ölçeği ve Bakım Davranışları Ölçeği-24 Alt Boyutlarına Ait Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Değerleri (n=264)

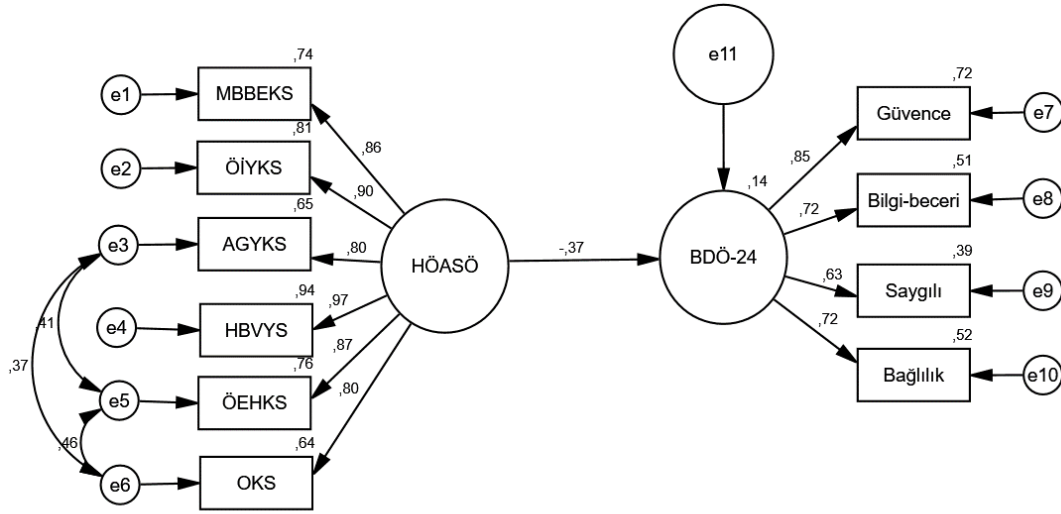
Değişkenler	Mean ± SD	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. HÖASÖ	74.06 ± 23.61	-											
2. MBBEKS	7.60 ± 2.68	0.854**	-										
3. ÖİYKS	13.38 ± 4.37	0.909**	0.781**	-									
4. AGYKS	9.90 ± 3.82	0.878**	0.677**	0.719**	-								
5. HBVYS	20.82 ± 6.55	0.955**	0.839**	0.869**	0.781**	-							
6. ÖEHKS	14.82 ± 5.55	0.936**	0.724**	0.793**	0.822**	0.850**	-						
7. OKS	7.54 ± 2.93	0.871**	0.669**	0.739**	0.774**	0.769**	0.832**	-					
8. BDÖ-24	3.31 ± 0.55	-0.324**	-0.277**	-0.285**	-0.322**	-0.293**	-0.303**	-0.287**	-				
9. Güvence	3.50 ± 0.62	-0.386**	-0.317**	-0.345**	-0.374**	-0.350**	-0.375**	-0.325**	0.859**	-			
10. Bilgi-beceri	3.38 ± 0.77	-0.260**	-0.223**	-0.218**	-0.258**	-0.243**	-0.232**	-0.250**	0.804**	0.601**	-		
11. Saygılı	2.95 ± 0.75	-0.153*	-0.129*	-0.128*	-0.170**	-0.133*	-0.145*	-0.131*	0.786**	0.489**	0.527**	-	
12. Bağlılık	3.35 ± 0.64	-0.227**	-0.218**	-0.212**	-0.215**	-0.202**	-0.198**	-0.212**	0.769**	0.624**	0.473**	0.480**	-

Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. MBBEKS: Mesleki Bilgi ve Beceri Eksikliğinden Kaynaklanan Stres, ÖİYKS: Ödevlerden ve İş Yükünden Kaynaklanan Stres, AGYKS: Akranlardan ve Günlük Yaşamdan Kaynaklanan Stres, HBVYS: Hastaya Bakım Verirken Yaşanan Stres, ÖEHKS: Öğretim Elemanları ve Hemşirelerden Kaynaklanan Stres, OKS: Ortamdan Kaynaklanan Stres. *p<0.05, **p<0.01

HÖASÖ ve BDÖ-24 arasında oluşturulan yapısal eşitlik modellemesi Şekil 1’de yer almaktadır. İlk kurulan yapısal eşitlik modelinin test sonuçları, modele uygun olarak önerilen istatistiksel endeksleri karşılamadı (RMSEA= 0,102, CMIN/DF= 3,713, GFI= 0,899). Bu nedenle teorik arka planların istatistiksel önemi ve modifikasyon indeks değerleri dikkate alınarak modelde gerekli değişiklikler yapılmıştır. Nihai modelin standartlaştırılmış parametreleri Şekil 1’de verilmiştir. Uyum değerleri incelendiğinde CMIN= 43,047, DF= 31, CMIN/DF= 1,389, RMSEA= 0,038, CFI= 0,994 ve GFI= 0,969, olarak elde edilmiştir. Bu değerler verilerin modeli desteklediğini ve uyum indekslerinin kabul edilebilir olduğunu göstermiştir (Gürbüz ve Şahin, 2018; Kline, 2015).

Şekil 1

HÖASÖ ve BDÖ-24 Arasında Oluşturulan Yapısal Eşitlik Modellemesi

CMIN=43,047;DF=31; p=,074; CMIN/DF=1,389; RMSEA=,038; GFI=,969; AGFI=,945; CFI=,994; TLI=,992

HÖASÖ ve BDÖ-24 ile alt boyutlarına ilişkin analiz sonuçları Tablo 3’de yer almaktadır. Öncelikli olarak her bir alt boyut için ölçüm modelinin anlamlı olup olmadığı incelenmiştir. HÖASÖ’nün BDÖ-24 üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\beta = -0.373$; $p < 0.001$). Aynı zamanda her bir boyut altında yer alan tüm maddelere ait olan yol katsayıları da istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. HÖASÖ BDÖ-24’ün %13,9’unu ön görmektedir. HÖASÖ MBBEKS’nin %74,1’ünü, ÖİYKS’in %80,9’ünü, AGYKS’nin %64,5’ini, HBVYS’nin %94’ünü ÖEHKS’in %76,3’ünü, OKS’nin %63,5’ini açıklamaktadır. BDÖ-24 Güvence alt boyutunun %71,5’ini, Bilgi-beceri alt boyutunun %51,3’ünü, Saygılı alt boyutunun %39,3’ünü, Bağlılık alt boyutunun %51,6’sını ön görmektedir.

Tablo 3

Hemşirelik Öğrencileri için Algılanan Stres Ölçeği ve Bakım Davranışları Ölçeği-24 ile Alt Boyutlarına İlişkin Analiz Sonuçları

		β^0	β^1	SH	Test İst.	P	R ²
BDÖ-24	<---	HÖASÖ -0.373	-0.084	0.015	-5.553	<0.001	0.139
MBBEKS	<---	HÖASÖ 0.861	1.000				0.741
ÖİYKS	<---	HÖASÖ 0.899	1.701	0.082	20.669	<0.001	0.809
AGYKS	<---	HÖASÖ 0.803	1.329	0.080	16.707	<0.001	0.645
HBVYS	<---	HÖASÖ 0.970	2.751	0.114	24.063	<0.001	0.940
ÖEHKS	<---	HÖASÖ 0.874	2.099	0.108	19.489	<0.001	0.763
OKS	<---	HÖASÖ 0.797	1.010	0.061	16.483	<0.001	0.635
Güvence	<---	BDÖ-24 0.846	1.000				0.715
Bilgi-beceri	<---	BDÖ-24 0.716	1.064	0.094	11.379	<0.001	0.513
Saygılı	<---	BDÖ-24 0.627	0.901	0.091	9.904	<0.001	0.393
Bağlılık	<---	BDÖ-24 0.719	0.877	0.077	11.419	<0.001	0.516

β^0 : Standartlaştırılmış Katsayı; β^1 : Standartlaştırılmamış Katsayı; SH: Standart Hata; R²: Açıklanan varyans

TARTIŞMA

Üniversite öğrencisi olmak ve üniversite yaşamının bir stres ve duygu durum değişikliği oluşturması, öğrenci hemşirelerde de çeşitli stres faktörlerine neden olabilmektedir. Öğrenci hemşirelerin stresli olmasının bakım davranışlarını etkileyebileceği düşünülerek, hemşirelik öğrencilerinin stres düzeylerinin bakım davranışları ile ilişkisini inceleyen bu çalışma literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Hemşirelik öğrencileri programla ilgili dersler sırasında edindikleri mesleki becerilerini geliştirmeye yönelik klinik süreçte stresli olaylar olarak tanımlanabilecek çok sayıda yeni ve zor durumla karşı karşıya kalmaktadır (Kupcewicz ve ark., 2020). Birinci araştırma sorusuna ilişkin; çalışmamızda öğrencilerin HÖASÖ puan ortalaması 74.06 ± 23.61 olarak bulunmuştur. Hemşirelik öğrencileri için algılanan stres ölçeği için alınabilecek puanlar 0–116 arasında olduğu bilindiğine göre bu puan ortalamasına göre öğrencilerde algılanan stresin orta düzeyde olduğu söylenebilir (Tablo 2). Literatürde de benzer şekilde öğrenci hemşirelerin eğitim sürecinde ve klinik ortamda stres yaşadıkları tespit edilmiştir (Tarsuslu ve ark., 2020; Seyedfatemi ve ark., 2015; Yılmaz ve ark., 2017). Bu sonuçlar öğrenci hemşirelerin hem günlük yaşamlarında yaşadıkları stresle baş edememelerini hem de aldıkları teorik eğitimi uygulamayla birleştirmede zorlandıklarını ve hastaya bakım verirken stres yaşadıklarını düşündürmektedir.

Bakım kavramı, hemşirelerin konu alanlarının en temel noktası olmakla birlikte hemşirelik eğitiminin de temel yapısını oluşturmaktadır. Bu bakımdan klinik uygulamaların öğrencilerin bakım davranışlarının pekiştirilmesi bakımından oldukça önemlidir (Uysal ve ark., 2021). Birinci araştırma sorusuna ilişkin; çalışmamızda öğrencilerin BDÖ-24 puan ortalaması 3.31 ± 0.55 olarak bulunmuştur. BDÖ-24 için alınabilecek puanlar 1-6 arasında olduğu bilindiğine göre bu puan ortalamasına göre öğrencilerde algılanan bakım kalitesinin orta düzeyde olduğu söylenebilir (Tablo 2). Yapılan çalışmalarda öğrencilerin bakım davranışları daha yüksek düzeyde saptanmıştır (Dığın ve Özkan, 2021; Kızıltepe ve Yılmaz, 2022; Türk ve ark., 2018; Uysal ve ark., 2021). Literatürle farklı gelen bu sonuç öğrencilerin hasta-hemşire iletişimde güven, bağlılık, bilgi-beceri ve saygı açısından bakım verirken iletişim becerilerini yeterince kullanmadıklarını ve/veya önemsemediklerini düşündürmektedir.

Literatürde hemşirelerde mesleki stresin, bakım davranışlarının benimsenmesinde bir yordayıcı olarak değerlendirilebileceği ifade edilmiştir. Yüksek düzeyde stresin yetersiz bakıma, artan güvenlik ihlali oranlarına ve günlük klinik uygulamada daha yüksek hata sıklığına katkıda bulunabileceği belirtilmiştir (Burtson ve Stichler, 2010; Elfering ve ark., 2006). Hemşirelerle yapılan bir çalışma da mesleki stres ve bakım davranışları arasında anlamlı bir negatif bir ilişki bulunmuştur (Sarafis ve ark., 2016). Literatürde öğrenci hemşirelerde bakım davranışlarının ele alındığı sınırlı çalışmalara rastlanılmış olmakla birlikte (Li ve ark., 2020), ülkemizde stres ve bakım davranışlarının birlikte ele alındığı çalışmalara rastlanılmamıştır. İkinci araştırma sorusuna ilişkin; öğrenci hemşirelerde algılanan stres ile bakım davranışları arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur (Tablo 2). Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin; algılanan stresin bakım davranışları üzerinde etkisinin olduğu belirlenmiştir. Algılanan stresin, bakım davranışlarının %13.9'unu açıkladığı tespit edilmiştir (Tablo 3). Bu bulgular öğrenci hemşirelerin stres düzeyleri arttıkça, algıladıkları bakım kalitelerinin azaldığını göstermektedir. Bu durum öğrenci hemşirelerin bakım verirken aldıkları bilgiyi uygulamaya dönüştürmede zorlandığını, öğrencilerde stres faktörlerinin ön plana çıktığını ve dolayısıyla bu stresin etkili bakım vermeyi zorlaştırdığıyla açıklanabilir. Aynı zamanda hemşirelik öğrencileri akranlarıyla, eğitimcilerle ve sağlık profesyonelleri ile çatışmalar yaşayabilir. Bu çatışmalarla başa çıkmak için çok fazla enerji harcamaya çalışabilir ve hasta gereksinimlerine odaklanmaktan uzaklaşabilirler. Aksine, algılanan stresi düşük olan öğrenciler, olumlu bakım davranışlarının pekiştirilmesine katkıda bulunabilir.

SONUÇ

Çalışmanın sonuçlarına göre hemşirelik öğrencilerinin algıladıkları stres ve bakım davranışları puanları orta düzeyde bulunmuştur. Ayrıca algılanan stres ile bakım davranışları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Algılanan stresin bakım davranışları üzerinde etkisi olduğu saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin stres faktörlerinin belirlenmesi, stresle baş etme becerilerinin geliştirilmesi önemlidir. Hemşirelik eğitim programlarında öğrencilere zor durumlardan olumlu anlam yaratmanın yolları öğretilir ve diğer yandan bireysel düzeyde etkili stresle başa çıkma stratejilerini keşfetmelerine yardımcı olunabilir. Öğrenci hemşirelerde stres ve başa çıkmaya yönelik deneysel müdahale çalışmaları yapılabilir ve bakım kalitesine etkisi değerlendirilebilir.

SINIRLILIKLAR

Bu çalışmanın tek bir fakültede yapılmış öğrenciler ile sınırlıdır. Araştırmaya katılan bireylerin ölçeklere verdikleri cevapların öz bildirimlerine dayanması çalışmanın diğer sınırlılıklarıdır.

Teşekkür

Bu çalışmaya katkı veren hemşirelik öğrencilerimize teşekkür ederiz.

Etik Onay

Çalışma, 2008 Helsinki bildirgesi (World Medical Associations Declaration of Helsinki, 2008) ilkelerine uygun olarak yürütülmüştür. Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan etik izin alınmıştır (2022/292). Ayrıca öğrenciler yazılı olarak bilgilendirilmiş ve onamları alınmıştır.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek

Bu çalışma için finansal destek alınmamıştır.

Yazar Katkıları

Tasarım: E. A., N. U, Veri Toplama veya veri girişi yapma: E. A., N. U., Analiz ve yorum: N. U., Literatür tarama: E. A., Yazma: E. A., N.U.

KAYNAKLAR

- Burtson, P.L., & Stichler, J.F. (2010). Nursing work environment and nurse caring: relationship among motivational factors. *Journal of Advanced Nursing*, 66(8), 1819-1831. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2010.05336.x>
- Dığın, F., & Özkan, Z.K. (2021). Hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışları algılarının belirlenmesi. *Gevher Nesibe Tıp ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(10), 16-21. <https://doi.org/10.46648/gnj.155>
- Elfering, A., Semmer, N.K., & Grebner, S. (2006). Work stress and patient safety: observer-rated work stressors as predictors of characteristics of safety-related events reported by young nurses. *Ergonomics*, 49(5-6), 457-469. <https://doi.org/10.1080/00140130600568451>
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: Felsefe-yöntem-analiz. Keşfedici Faktör Analizi ve Güvenirlilik Analiz, Seçkin Yayıncılık, 225-257.
- Karaca, A., Yıldırım, N., Ankaralı, H., Açıköz, F. & Akkuş, D. (2014). Hemşirelik eğitimi stres ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 16(2), 29-40. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/985971>
- Karaca, A., Yıldırım, N., Ankaralı, H., Açıköz, F. & Akkuş, D. (2015). Hemşirelik Öğrencileri İçin Algılanan Stres, Biyo-Psiko-Sosyal Cevap ve Stresle Başetme Davranışları Ölçeklerinin Türkçeye uyarlanması. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 6(1), 15-25. <https://doi.org/10.5505/phd.2015.40316>
- Kızıltepe, S.K., ve Yılmaz, Ş. (2022). Hemşirelik Öğrencilerinin Koronavirüs Korkusu ile Bakım Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Tanımlayıcı Bir Araştırma. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*, 14(2), 515-23. <https://doi.org/10.5336/nurses.2021-84438>
- Kline, R. B. (2015). Principles and practice of structural equation modeling. Guilford publications.
- Kupcewicz, E., Grochans, E., Kadučáková, H., Mikla, M., & Jóźwik, M. (2020). Analysis of the relationship between stress intensity and coping strategy and the quality of life of nursing students in Poland, Spain and Slovakia. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(12), 4536. <https://doi.org/10.3390/ijerph17124536>
- Kurşun, Ş. & Kanan, N. (2012). Bakım Davranışları Ölçeği-24'ün Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 15(4), 229-235. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/29608>
- Li, Y.S., Liu, C.F., Yu, W.P., Mills, M.E. C., & Yang, B.H. (2020). Caring behaviours and stress perception among student nurses in different nursing programmes: A cross-sectional study. *Nurse Education in Practice*, 48, 102856. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2020.102856>
- Li, Y.S., Yu, W.P., Yang, B.H., & Liu, C.F. (2016). A comparison of the caring behaviours of nursing students and registered nurses: implications for nursing education. *Journal of Clinical Nursing*, 25(21-22), 3317-3325. <https://doi.org/10.1111/jocn.13397>
- Munro, B.H. (2005). Statistical Methods For Health Care Research. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins. p. 351-76.

- Rehnsfeldt, A., Arman, M., & Lindström, U.Å. (2017). Clinical caring science as a scientific discipline. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 31(3), 641-646. <https://doi.org/10.1111/scs.12380>
- Sarafis, P., Rousaki, E., Tsounis, A., Malliarou, M., Lahana, L., Bamidis, P., ... & Papastavrou, E. (2016). The impact of occupational stress on nurses' caring behaviors and their health related quality of life. *BMC Nursing*, 15, 1-9. <https://doi.org/10.1186/s12912-016-0178-y>
- Seyedfatemi, N., Pourafzal, F., Inanloo, M., & Haghani, H. (2015). Percieved-stress and resilience in nursing students. *European Psychiatry*, 30(S1), 1-1. [https://doi.org/10.1016/S0924-9338\(15\)30787-2](https://doi.org/10.1016/S0924-9338(15)30787-2)
- Sheu, S., Lin, H.S. & Hwang, S.L. (2002). Perceived stress and physio-psycho-social status of nursing students during their initial period of clinical practice: the effect of coping behaviors. *Int J Nurs Stud*. 39, 165–75. [https://doi.org/10.1016/S0020-7489\(01\)00016-5](https://doi.org/10.1016/S0020-7489(01)00016-5)
- Tabachnick, B.G., Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics (sixth ed.)* Pearson: Boston.
- Tarsuslu, B., Günaydın, N., & Koç, M. (2020). Relationship between educational stress and psychological resilience in nursing students: Öğrenci hemşirelerde eğitim stresi ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişki. *Journal of Human Sciences*, 17(1), 79-91. <https://doi.org/10.14687/jhs.v17i1.5796>
- Türk, G., Adana, F., Erol, F., Çevik Akyıl, R.Ç. & Taşkiran, N. (2018). Hemşirelik çalışanlarının meslek seçme nedenleri ile bakımla ilgili algısı. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7 (3), 1-10. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/554532>
- Uysal, N., Tekin, Y.E., Değirmenci Öz, S, Çalışkan, B.B., Yıldız, G., Yedek, S., ve Kömürcü, N. (2021). Hemşirelik öğrencilerinin doğrudan bakım uygulamalarına ayırdıkları süre ve bakımın geniş algısının tasarlanması. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (15), 561-570. <https://doi.org/10.38079/igusabder.894802>
- Waltz, C.F., Strickland, O.L., & Lenz, E.R. (2010). *Measurement in Nursing and Health Research*. New York: Springer Publishing Company, 176-178.
- Wu, Y., Larrabee, J.H. ve Putman, H.P. (2006). Caring Behaviors Inventory: a Reduction of the 42-Item Instrument. *Nursing Research*. 55(1), 18-25. <https://124.im/5gRz>
- Yılmaz, M., Yaman, Z., & Erdoğan, S. (2017). Öğrenci hemşirelerde stres yaratan durumlar ve baş etme yöntemleri. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(2), 88-99. <https://doi.org/10.26559/mersinsbd.285766>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: Nursing education is a dynamic process that aims to utilize the knowledge, attitudes, and skills of student nurses, preparing them for the profession, and providing a theoretical and clinical infrastructure. Students encounter numerous stressors that impact both their academic performance and quality of life from the outset of their education journey. The stress experienced by these students, who will become the nurses of the future, holds significance in relation to the quality of care they will provide. To deliver high-quality care, nurses need to be conscious of stress factors and possess effective coping mechanisms. So, this study aims to assess the influence of perceived stress on care behaviors among nursing students.

Method: This study was conducted as a relational-correlation study between October 2022 to January 2023. The research encompasses a population of 800 nursing students enrolled in the 2nd, 3rd, 4th grades in the fall semester of 2022-2023 academic year, all of whom are engaged in clinical practice. Finally, a sample of 264 nursing students was selected, achieving a 4.94% margin of error and a 95% confidence level. The study's data were gathered through an online approach. Following an explanation of the study's objectives via WhatsApp, participants' consent was obtained prior to data collection. The study employed the Introductory Information Form, the Perceived Stress Scale for Nursing Students, and the Caring Behaviors Inventory-24 for data collection. The study received ethical committee approval, institutional authorization, and informed consent from all participating individuals. Data analysis was conducted using the AMOS 26.0 and IBM SPSS Statistics 25 software package, and a significance level of $p < 0.05$ was employed for statistical comparisons.

Results: The study participants had a mean age of 21.45 ± 1.38 years, with 76.5% being female and 34.1% in their 4th year of study. The nursing students' average score of the Perceived Stress Scale was 74.06 ± 23.61 , while the Caring Behaviors Inventory yielded a mean score of 3.31 ± 0.55 . Notably, the overall mean score of perceived stress was higher in female participants, and this difference exhibited statistical significance ($p < 0.05$). Furthermore, a statistically significant and negative correlation emerged between the mean scores of the Perceived Stress Scale for Nursing Students and the Caring Behaviors Inventory ($r = -0.324$; $p < 0.05$). The study also found a statistically significant impact of the Perceived Stress Scale for Nursing Students on the Caring Behaviors Inventory ($\beta = -0.373$; $p < 0.001$). The analysis revealed that perceived stress accounts for 13.9% of the variance in caring behaviors.

Discussions: The purpose of this study was to assess the influence of perceived stress on care behaviors among nursing students. Existing literature suggests that the degree of occupational stress experienced by nurses can serve as a predictor of adoption of care behaviors. It has been suggested that heightened stress levels could potentially lead to insufficient caregiving, increased instances of safety breaches, and a greater frequency of errors in routine clinical practice (Elfering et al., 2006; Burtson and Stichler, 2010). In a separate study involving nurses, a noteworthy and negative correlation was identified between occupational stress and care behaviors (Sarafis et al. 2016). Although the existing literature contained limited studies addressing the care behaviors of student nurses (Li et al. 2020), our country lacks studies that simultaneously investigate stress and care behaviors. Within this study, a statistically significant and negative relationship was established between perceived stress and care behaviors among student nurses. Furthermore, it was found that perceived stress exerts an influence on caring behaviors with perceived stress accounting for 13.9% of the variance of caring behaviors. These outcomes underscore that heightened stress levels among student nurses are linked to a diminished perception of care quality. This phenomenon can be attributed to challenges student nurses encounter in translating theoretical knowledge into practice care delivery, with stress factors often taking precedence and impeding effective caregiving. Additionally, nursing students might grapple with interpersonal conflicts involving peers, educators, and health professionals diverting their focus from patient needs. Conversely, students experiencing with lower perceived stress may contribute to bolstering positive caring behaviors.

Conclusions: In conclusion, this study highlights several important findings:

1. Perceived stress among students has a detrimental impact on caring behavior.
2. Perceived stress significantly influences caring behaviors.
3. The perceived stress and care behavior scores of nursing students are at a moderate level.

So, based on these findings, the following recommendations are put forth:

1. It is advisable to assess the perceived stress levels of nursing students regularly, enabling timely

intervention and support.

2. Nursing education programs should incorporate teachings on cultivating positive perspectives when faced with challenges. Simultaneously, students can be equipped with effective individual-level stress coping strategies.

3. Experimental intervention studies for stress and coping with student nurses can be carried out and its effect on the quality of care can be evaluated.

4. To further investigate the relationship between stress and coping mechanisms among nursing students, experimental intervention studies can be conducted. The subsequent impact on care quality should also be evaluated. By implementing these suggestions, the nursing education system can contribute to enhancing student well-being and promoting a higher standard of care delivery.